

ISSN-0207-4710

GÖYƏRÇİN

5-6

2021

GÜNƏŞİN QONAQLARI

«Göyərçin»in kitabxanası «Göyərçin»in kitabxanası «Göyərçin»in kitabxanası «Göyərçin»in kitabxanası

TƏRCÜMƏ EDİB İŞLƏYƏN:

Rafiq YUSİFOĞLU

BƏDİİ TƏRTİBAT:

İlqar MEHDİYEV

Kübra ƏKBƏROVA

GÜNƏŞİN QONAQLARI

(Nağıllar)

F. Kəçəri adına
Respublika Uşaq
KITABXANASI
INV. №

«Göyərçin»in kitabxanası
Bakı - 2021

GÖYƏRÇİN

№ 5-6 (695-696)

Redaksiyanın ünvanı:
Bakı- AZ1073,
Mətbuat prospekti,
529- cu məhəllə.
Telefon: 539 08 53

Çapa imzalanıb: 14.04.21
Sifariş: 538
Tiraj:600
Kağız formatı:60\90\1\8
Çap vərəqi:2,5
Hesab-nəşr vərəqi:3,93

GÜNƏŞİN QONAQLARI

Slovakiya xalq nağılı

Bir dəfə böyük bir bulud göyün üzünü tutdu. Günəş üç gün gözə görünmədi. Cücələr Günəş şüası üçün bərk darıxdılar:

- Bu günəş hara getdi görəsən? Mütləq onu tapıb öz yerinə qaytarmaq lazımdır.
- Siz onu necə tapacaqsınız? – Kürt toyuq qaqqıladı. – Məgər onun yerini bilirsiniz?
- Bilməyinə bilmirik. Ancaq qarşımıza gələnlərdən Günəşin yerini soruşarıq, - cücələr dilləndilər.

Kürt toyuq balalarını yola saldı. Onlara içində buğda olan balaca bir kisə də verdi ki, yolda acanda dənəsinlər.

Cücələr yola düşdülər. Az getdilər, üz getdilər, dərə-təpə düz getdilər, gəlib bir bostana çıxdılar. Gördülər ki, kələmin üstündə çanaqlı, iri buynuzlu bir İlbiz əyləşib. Cücələr dayanıb soruşdular:

- İlbiz, ay İlbiz, bilmirsən Günəş harda yaşayır?
- Bilmirəm. Bax çəpərin üstündə Sağsağan əy-ləşib. Bəlkə o bilir.

Cücələr Sağsağanın yanına gedəndə o, havaya uçdu. Havada dövrə vurub soruşdu:

- Cücələr, ay cücələr, siz hara belə gedirsiniz?

Cücələr dedilər:

- Üç gündür ki, Günəş yoxa çıxıb. Biz onu axtarmağa gedirik.

Sağsağan uça-uça dedi:

- Mən də sizinlə gedirəm! Mən də sizinlə gedirəm! Mən

də sizinlə gedirəm!

- Sən Günəşin harada yaşadığını bilirsən?
- Bilməyinə mən bilmirəm. Ancaq ola bilsin ki, Dovşan bilir. O, yaxınlıqda yaşayır, - Sağsağan uça-uça söylədi.

Dovşan gördü ki, onun evinə sarı gəlirlər. Tez papağını düzəltdi, bıqlarını sığaladı və yuvasının qapısını qonaqların üzünə açdı. Cücələr civildəşdilər, Sağsağan qarıldadı:

- Dovşan, Dovşan, ay Dovşan! Bilmirsən, Günəş harada yaşayır? Neçə gündü ki, biz onu axtarıq.

- Yox, mən bilmirəm. Ola bilsin ki, qamışlıqda, çayın sahilində yaşayan qonşum Ördək Günəşin harda yaşadığını bilir.

Dovşan cücələri və Sağsağanı çayın sahili ilə apardı. Gördülər ki, suyun içində bir daxma var. Dovşan var gücü ilə qışqırdı:

- Ay qonşu, ay qonşu, evdəsən, ya yox?
- Evdəyəm, evdəyəm. – Daxmanın içindən səs gəldi. – Neçə gündü ki, islanmış tüklərimi quruda bilmirəm. Üç gündü ki, Günəş yoxa çıxıb...
- Hə, ay qonşu, elə biz də Günəşi axtarıq. Bilmirsən, o harda yaşayır?
- Doğrusu, mən bilmirəm. Ancaq çayın o biri sahilindəki palıd ağacının koğuşunda bir kirpi yaşayır. Çox güman ki, o, Günəşin harda yaşadığını bilir.

Onlar birlikdə balaca bir qayığa minib çayın o biri sahilinə üzdülər. Kirpinin yuvasını tapdılar. Gördülər ki, o mürgüləyir. Cücələr, Sağsağan, Dovşan və Ördək birlikdə qışqırdılar:

- Kirpi, ay Kirpi! Sən Günəşin harada yaşadığını bilmirsən? Üç gündür ki, o yoxa çıxıb.

Gözlərini açan Kirpi bir az fikirləşib sonra cavab verdi:

- Necə yəni bilmirəm? Bilirəm, çox yaxşı bilirəm Günəşin harada yaşadığını. Mənim yuvamın koğuşundan baxanda uca, upuca bir dağ görünür. Dağın üstündə böyük bir bulud var. Buludun üstündə gümüşü ay şəfəq saçır. Ora çıxsa bilsəniz, əliniz Günəşə çatar.

Kirpi əlinə bir odun parçası götürüb, qabağa düşdü, bələdçilik eləməyə başladı. Az getdilər, üz getdilər, dərə-

təpə düz getdilər, nəhayət, onlar dağın başına qalxa bildilər. Gördülər ki, dağın başı qalın buludla örtülüdür. Onlar – cücələr, Sağsağan, Dovşan, Ördək və Kirpi buludun üstünə dırmaşdılar. Bulud göyə uçub onları düz Ayın yanına apardı. Ay qonaqlarını görüb çox sevindi. Gülümsəyib, təbəssümü ilə onların yolunu işıqlandırdı.

Cücələr, Sağsağan, Dovşan, Ördək və Kirpi Aya yalvardılar;

- Ay! Gümüşü Ay! Nə olar, Günəşin harada yaşadığını bizə göstər! Üç gündür ki, o, səmada görünmür. Hamımız Günəş üçün darıxmışıq...

Ay qonaqlarını birbaşa Günəşin evinin qarşısına apardı. Evin içi qaranlıq idi. Işıq yandırdı. Günəş bərk yuxuya getmişdi, oyanmağa, gözlərini açmağa qətiyyətlə həvəsi yox idi...

Bunu gören Sağsağan qarılıdı, cücələr civildəşdi, Dovşan qulaqlarını şəkələdi, Ördək qaqqılıdı, Kirpi isə əlindəki ağacla Günəşin qarısını döyməyə başladı:

- Oyan, Günəş! Oyan, Günəş!

İçəridən Günəşin yuxulu səsi eşidildi:

- Kimdir mənim qarımı döyən? Kimdir məni yatmağa qoymayan?

- Bu bizik. Cücələr, Sağsağan, Dovşan, Ördək, Kirpi... Səni yuxudan oyatmağa gəlmişik. Səhər yaxınlaşır. Gözlərini aç! Aç gözlərini!

Günəş yuxulu-yuxulu dilləndi:

- Axı mən necə gözlərimi açım? Üç gündür ki, buludlar qarşımı kəsib. Bərk yorulmuşam... Daha şafəq saça bilmirəm. Mən də dincəlmək istəyirəm...

Bu sözləri eşidən Dovşan vedrə tapıb su gətirdi. Ördək su ilə Günəşin üzünü yudu. Sağsağan dəsmal ilə onun üzünü quruladı. Kirpi oxları ilə Günəşi qıdıqladı. Cücələr sivildəyə-sivildəyə Günəşin üzünü dimdiklədilər....

Yuxudan oyanan Günəş gözlərini açdı. Hər tərəf nura boyandı. Üşüyənlər isindilər. Toyuqlar Günəşin şüaları altında qızınmağa çıxdılar. Cücələr sevinclə civildəşdilər. Həyətdə o başa-bu başa qaçıb dən axtarmağa başladılar.

Kim inanmırsa, özü baxsın. Cücələrin həyətdə ora-bura qaçmasını öz gözləri ilə görsün.

İTLƏ PİŞİK NİYƏ DÜŞMƏN OLDULAR

(Koreya nağılı)

Qədim zamanlarda bir qoca kişi gözləri görməyən qarısı ilə birlikdə yaşayırdı. Onların uşaqları olmasa da, bir itləri və bir pişikləri var idi. Evin sahibləri kimi heyvanlar da bir-birinə çox mehriban idilər. Qoca evdən iş dalınca gedəndə itlə pişik qarının yanında qalır, həyətbacanın keşiyini çəkirdilər.

Bir dəfə qoca kişi dağa ot biçməyə getmişdi. Axşam tərəfi evə qayıdanda gördü ki, yerdə bir qara ilan uzanıb. İlan aclıqdan əziyyət çəkir, sürünüb yoldan kənara çıxma bilmirdi. Qocanın ona yazığı gəldi, yerdən götürüb çantasının içinə qoydu. Evə gələndə ilanı torbadan çıxarıb, ona yemək verdi, yazıq canlı acından ölməyə qoymadı.

Aradan bir müddət keçəndən sonra qoca dedi:

-Ay ilan, mənim evimdən çıx get. Özün də görürsən ki, düyümüz qurtarmaq üzrədi, otumuz tükənib, səni yemləməyə bir şeyimiz qalmayıb.

İlan başını qaldıraraq dilini çıxardı və dedi:

-Xeyrxah qoca, əgər sən olmasaydın, mən acından ölmüşdüm. Bilmirəm heç sənə necə minnətdarlığımı bildirim. Mənim var-yox bir quyruğum var. Onu sənə verirəm. Onu götürüb bir taxta qutunun içinə qoy, ancaq elə etki, bunu səndən başqa bir kimsə görməsin.

Qoca razılaşdı. Quyruğu kəsilən kimi, ilan yoxa çıxdı. Kişi quruğu götürüb qutuya qoydu, aparıb mətbəxdə heç kəsə görə bilməyəcəyi bir yerdə gizlədi.

Qocaya pul lazım olan kimi gedib o quyruğu çıxarır, silkələyirdi. Dəmir pullar yerə tökülür, kişi

onları yığıb, quyruğu yenidən yerinə qaytarırdı. Pulu götürüb bazara gedir, lazım olan hər şeyi alıb geri qayıdırdı. İlanın sehrli quyruğu sayəsində kasıb ailənin yeməkdən heç bir korluğu yox idi. Bişirilən dadlı yeməkləri onlar dörd yerə bölüb ləzzətlə yeyirdilər.

Bir dəfə gecə onların qapısı döyüldü. Yol azan bir tacir gecələmək üçün ev sahibindən yer istədi. Xeyirxah qoca qonağı evə buraxdı.

Səhəri gün qocaya pul lazım oldu. O, mətbəxə keçib gizlədiyi yerdən qutunu götürdü, ilan quruğunu oradan çıxarıb silkələdi. Dəmir pulların səsini eşidən tacir pəncərədən baxıb qocanın nə elədiyini gördü.

Qoca kişi evdən çıxıb bazara gedən kimi tacir cəld yerindən qalxıb, taxta qutunu götürdü, öz sandığına qoyub evdən çıxıb getdi...

Qoca evə qayıdanda gördü ki, qarısı ağlayır. Ondan bunun səbəbini soruşanda qadın ağlaya-ağlaya dedi ki, qonaq taxta qutumuzu götürüb qaçdı.

Xeyirxah qoca qonağın bu cür naxələflik edəcəyinə inanmadı. Mətbəxə gedib qutunu gizlədiyi yerə baxanda aydın oldu ki, arvadı ona düz deyirmiş.

Qoca ilə qarısı söhbət eləyəndə itlə pişik yaxına gəldi. Onlar sahiblərinin çox kədərli olduğunu gördülər. Bunun səbəbini soruşdular. Qoca ah çəkib dedi:

-Qonaq bizim sehrli qutumuzu götürüb qaçıb. İndi biz neyləyəcəyik?

Məsələnin mahiyyətini öyrənən it pişiyə dedi:

-Gəl oğrunun dalınca qaçaq. Bəlkə ona çatıb qutunu ala bildik?!

Onlar evdən çıxıb tacirin dalınca getdilər. Nə qədər axtarıdılarsa, taciri tapa bilmədilər ki, bilmədilər. Qərara gəldilər ki, soraqlaşib nankor qonağın evinə getsinlər. Belə də elədilər. Ancaq tacirin evi böyük bir çayın o biri sahilində idi. Pişik güclü axını gören kimi bərk qorxdu. İt ona toxtaqlıq verdi:

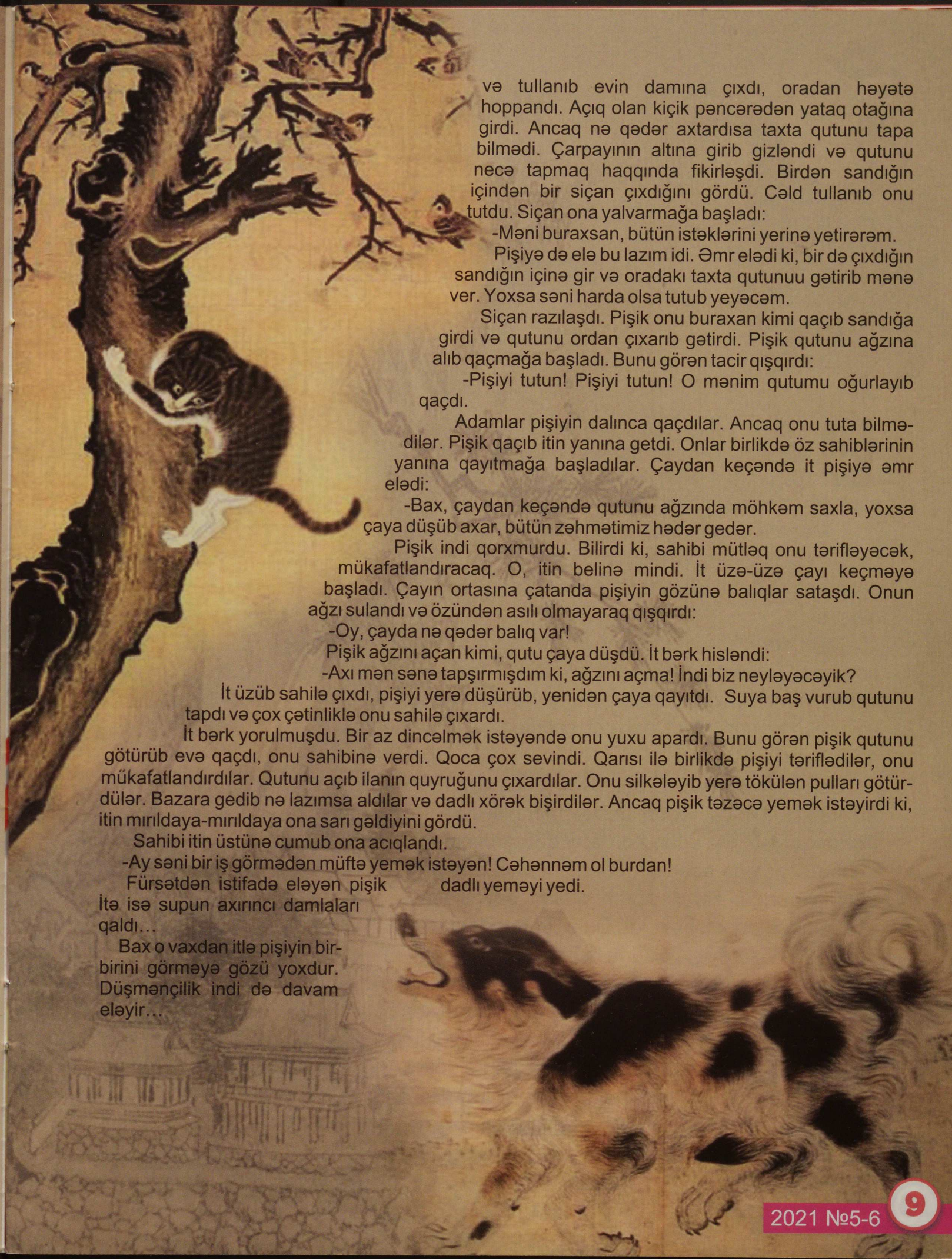
-Qorxma, mən üzməyi bacarıram. Mütləq çayı keçib, qutunu tapıb gətirməliyik, başqa yolumuz yoxdu.

İtin qorxmazlığını və qətiyyətini gören pişik də ürəkləndi. O, dostunun belinə mindi. İt çətinliklə də olsa, üzüb çayı keçdi. Onlar kiçik bir kəndə gəlib çıxdılar. Birdən onların gözüne böyük bir ev sataşdı. Gördülər ki, bu evin həyətinə toydu. Baxan kimi təzə bəyin sahiblərinin evində gecələyən tacir olduğunu tanıdılar.

Pişik itin qulağına dedi:

-Sakitcə evə keç, öyrən gör bizim sehrli qutumuz harada gizlədilib. Mən özüm də gedə bilərdim, ancaq böyük oluğuma görə mütləq məni görüb qovacaqlar. Mən səni iyde ağacının dibində gözləyəcəyəm. Qutunu tapan kimi ağzına götürüb, yanıma qaç. Sonra birlikdə evə qayıdırıq.

Pişik başını yelləyib miyoldadı, razılaştığını bildirdi

və tullanıb evin damına çıxdı, oradan həyətə hoppandı. Açıq olan kiçik pəncərədən yataq otağına girdi. Ancaq nə qədər axtarıdılarsa taxta qutunu tapa bilmədi. Çarpayının altına girib gizləndi və qutunu necə tapmaq haqqında fikirləşdi. Birdən sandığın içindən bir siçan çıxdığını gördü. Cəld tullanıb onu tutdu. Siçan ona yalvarmağa başladı:

-Məni buraxsan, bütün istəklərini yerinə yetirərəm.

Pişiyə də elə bu lazım idi. Əmr elədi ki, bir də çıxdığın sandığın içinə gir və oradakı taxta qutunu gətirib mənə ver. Yoxsa səni harda olsa tutub yeyəcəm.

Siçan razılaştı. Pişik onu buraxan kimi qaçıb sandığa girdi və qutunu ordan çıxarıb gətirdi. Pişik qutunu ağzına alıb qaçmağa başladı. Bunu gören tacir qışqırdı:

-Pişiyi tutun! Pişiyi tutun! O mənim qutumu oğurlayıb qaçdı.

Adamlar pişiyin dalınca qaçdılar. Ancaq onu tuta bilmədilər. Pişik qaçıb itin yanına getdi. Onlar birlikdə öz sahiblərinin yanına qayıtmağa başladılar. Çaydan keçəndə it pişiyə əmr elədi:

-Bax, çaydan keçəndə qutunu ağzında möhkəm saxla, yoxsa çaya düşüb axar, bütün zəhmətimiz hədəf gedər.

Pişik indi qorxmurdu. Bilirdi ki, sahibi mütləq onu tərifləyəcək, mükafatlandıracaq. O, itin belinə mindi. İt üzə-üzə çayı keçməyə başladı. Çayın ortasına çatanda pişiyin gözüne balıqlar sataşdı. Onun ağzı sulandı və özündən asılı olmayaraq qışqırdı:

-Oy, çayda nə qədər balıq var!

Pişik ağzını açan kimi, qutu çaya düşdü. İt bərk hisləndi:

-Axı mən sənə tapşırırdım ki, ağzını açma! İndi biz neyləyəcəyik?

İt üzüb sahile çıxdı, pişiyi yerə düşürüb, yenidən çaya qayıtdı. Suya baş vurub qutunu tapdı və çox çətinliklə onu sahile çıxardı.

İt bərk yorulmuşdu. Bir az dincəlmək istəyəndə onu yuxu apardı. Bunu gören pişik qutunu götürüb evə qaçdı, onu sahibinə verdi. Qoca çox sevindi. Qarısı ilə birlikdə pişiyi təriflədilər, onu mükafatlandırdılar. Qutunu açıb ilanın quyruğunu çıxardılar. Onu silkələyib yerə tökülən pulları götdülər. Bazara gedib nə lazımsa aldılar və dadlı xörək bişirdilər. Ancaq pişik təzəcə yemək istəyirdi ki, itin mırıldaya-mırıldaya ona sarı gəldiyini gördü.

Sahibi itin üstünə cumub ona acıqlandı.

-Ay səni bir iş görmədən müftə yemək istəyən! Cəhənnəm ol burdan!

Fürsətdən istifadə eləyən pişik dadlı yeməyi yedi.

İtə isə supun axırıncı damlaları qaldı...

Bax o vaxdan itlə pişiyin bir-birini görməyə gözü yoxdur. Düşməncilik indi də davam eləyir...

TÜLKÜ, XORUZ VƏ TETRA QUŞU

(Latiş nağılı)

Bir dəfə Tülkü qaçıb həyəətə girdi. Özünü kök bir Xoruzun üstünə atıb onu tutdu. Çəpərdən aşıb yekə Xoruzu özü ilə meşəyə sarı aparmağa başladı.

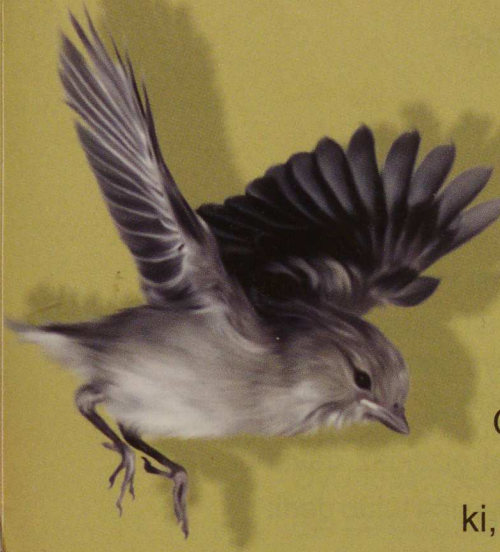
Meşənin kənarındakı ağcaqayın ağacının budağına bir Tetra quşu qonmuşdu. Tülkünün ağzında Xoruzu tutub apardığını görən Tetra qışqırdı:

-Bu xoruz nə yaman böyükdü! Lap qulun boydadı... Axmaq tülkü, bu ağırlıqda Xoruzu özünə yük eləyincə, boğazını buraxıb belinə min və meşəyə çap. Sən əziyyət çəkinəcə, qoy o, əziyyət çəksin...

Söz Tülkünün ağına batdı. Xoruzun boynunu ağzından buraxıb, onun belinə minmək istədi. Firsətdən istifadə edən Xoruz bir göz qırpımında uçub ağcaqayın ağacının budağındakı Tetranın yanına qondu. Bu xeyirxah quşun sayəsində Xoruz necə də xoşbəxt idi! Onlar budaqda şən-şən atılıb-düşməyə, Tülkünə lağa qoymağa, ona gülməyə başladılar...

Aldadıldığını anlayan Tülkünün meşəyə qaçmaqdan başqa çarəsi qalmadı.

O vaxtdan Xoruzla Tetra quşu möhkəm dost oldular. Hətta onların tüklərinin rəngi də bir-birinə çox oxşayır. Elə bil onlar əyinlərinə eyni paltar alıb geyinirlər...

SİÇAN VƏ SƏRÇƏ

(Udmurt nağılı)

Biri var idi, biri yox idi, bir Siçan və bir Sərçə var idi. Onlar bir-birinin yanında yaşayırdılar. Siçanla Sərçə arasında heç vaxt mübahisə, dava-dalaş olmazdı. Onlar bir iş görməmişdən əvvəl dostcasına məsləhətləşərdilər. Bir dəfə Siçanla Sərçə üç buğda dənəsi tapdılar. Fikirləşdilər ki, bu dənələri neyləsinlər. Məsləhət-məşvərətdən, çox götür-qoy eləyəndən sonra qərara gəldilər ki, bu toxumları yerə səpsinlər.

Siçan torpağı qazdı, Sərçə isə dimdiyi ilə onları yerə basdırdı.

Günlər keçdi... Hər buğda bitib bir sünbül oldu. Siçan dişi ilə, Sərçə qanadı ilə sünbülü döyüb, buğdaları samandan ayırdılar, məhsulu bir yerə yığdılar. Onlar çox sevindilər. Buğdanı bölmək qərarına gəldilər. Bir dənə Siçanın, bir dənə Sərçənin, bir dənə Siçanın, bir dənə Sərçənin, bir dənə Siçanın, bir dənə Sərçənin... Böldülər, böldülər, axırda bir dənə artıq qaldı.

Birinci Siçan dilləndi:

-Bu buğda mənim olmalıdı. Ona görə ki, yeri əkəndə mən daha çox zəhmət çəkmişəm.

Sərçə razılaşmadı:

-Bu buğda mənimdi. Ona görə ki, mənim zəhmətim daha çox olub. Dimdiyimlə dəni torpağa basdırmışam. Məhsul bitəndə qanadlarımla sünbülü çırpıb, buğdaları samandan mən ayırmışam...

Onlar azmi, çoxmu mübahisə elədilər, bunu deyə bilmərəm. Ancaq onu deyə bilərəm ki, mübahisədən sonra Sərçə qəflətən dəni dimdiyinə alıb havaya uçdu. Dedi ki, hünəri çatırsa, Siçan dəni məndən alsın görüm, necə alacaq?!

Siçan onun arxasınca baxa-baxa qaldı. Özünü danladı ki, nahaq yerə dostumla mübahisə elədim. Sonra öz payını səbrlə yuvasına daşdı. Gözlədi ki, Sərçə qayıdıb gəlsin, barışsınlar... Ancaq Sərçə qayıtmadı...

Siçan bütün qışı öz payını yeyib rahatca yaşadı. Sərçə isə bütün qışı dənəsiz, ac qaldı. Üşüyə-üşüyə bu budaqdan o budağa uça-uça yazın gəlməsini gözlədi...

TƏNBƏL QIZCIĞAZ

(İtalyan nağılı)

Kənddə bir qız yaşayırdı. Onun piyada gəzməklə qətiyyəni arası yox idi. Bu qızın qoca, saçları bəmbəyaz bir nənəsi var idi.

Bir dəfə nənə öz nəvəsini də götürüb gül dərmək üçün çəmənliyə getdi. Onlar xeyli çobanyastığı, zəncirotu çiçəyi dərib, gözəl bir buket düzəltdilər. Sonra yavaş-yavaş, tələsmədən evə qayıtmağa başladılar. Bir az getmişdilər ki, tənbel qızciğaz dayandı. Piyada getmək onu bezdirdi, yordu. Ağlamsına-ağlamsına üzünü nənəsinə tutub dedi:

- Nənəcan, yorulmuşam, məni qucağına al.

Nənə nəvəsini dilə tutmağa çalışdı:

- Mənim balam, sən artıq balaca deyilsən, yekə qızsan. Kənardan baxan bizə nə deyər?! Qoca arvadam, səni qucağımda apara bilmərəm.

Nənə bu sözləri deyib, yoluna davam elədi. Nəvə isə yerə oturub ağlamağa başladı:

Qalmışam bu çəmənlikdə,

Ayaqlarımda ağrı var.

Nənəmdən ayrı düşmüşəm,

Kim məni evə aparar?...

Bu sözləri eşidən bir Dovşan tullana-tullana gəldi və dedi:

- Ay qız, bəsdir ağladığın, min mənim belimə, səni evinizə aparım.

Qızciğaz cəld Dovşanın belinə mindi. Onu meşə cığırlı ilə at kimi çapa-çapa getməyə başladı. Arabir saçlarını qamçı kimi yellədi ki, dovşan bir az da bərk qaçsın.

Dovşanın qorxaq olduğu hamıya bəllidir. O, bir şıqqıltı eşidən kimi qızı belindən yerə düşürür, özü qaçıb meşənin bir küncündə gizlənirdi. Zavallı heyvanın bu hərəkəti qızciğazı lap bezdirdi. Oturub Dovşanın yolunu gözləməkdən gözlərinin kökü saraldı. Yerə oturub yenə ağlamağına davam elədi:

Azıb burda qalmışam,
Saralmışam, solmuşam.
Nənəmin gözü yolda,
Dovşan gizlənib kolda...

Onun bu sözlərini eşidən bir Oğlaq çəmənlikdən qaçıb gəldi və qıza dedi:

- Ağlama, min belimə, səni evinizə aparım.

Qızciğaz Oğlağın belinə mindi. Keçinin dəcəl balası elə bərkədən qaçmağa başladı ki, qızciğaz bərk qorxdu:

- Oy, indicə yıxılacam!

Elə belə də oldu. Söz onun ağızından çıxan kimi, yerə yığılıb qaldı. Oğlaq isə heç nə olmayıbmiş kimi qaçıb getdi...

Qızciğaz yığıldığı yerdən qalxmadan bir az da bərkədən ağladı:

Sən mənim günümə bax,

Hara getdi bu oğlaq?

Qalmışam meşədə tək,

Kömək eləyin, kömək!

Qızın səsini eşidən bir Dayça hardansa qaçıb gəldi:

- Ey, gözünün yaşını tökmə. Min belimə, səni evinizə aparım.

Dayça dizlərini yerə qoydu, qız cəld onun belinə mindi.

Cavan at ayağa qalxıb, kəndə sarı çapmağa başladı.

Qızciğaz iki əli ilə onun yalından bərk-bərk tutmuşdu ki, yıxılmasın. Ancaq dayça elə sürətlə qaçırdı ki, qız özünü saxlaya bilməyib yerə, otların arasına yığıldı.

Dayça da qaçdı getdi,

Son ümidim də itdi.

İndi mən neyləyəcəm?

Ürəyimi üzdü qəm...

Onun səsini eşidən bir bal arısı vızıldaya-vızıldaya uçub gəldi. Qızciğaz başına gələnəri ona danışdı. Arı məsləhət gördü ki, qız ayağa qalxıb özü evlərinə getsin...

Arı bu sözləri deyəndən sonra uçub çəmənliyə getdi.

Tənbel qızciğaz gördü ki, daha heç kəs ona kömək eləmək istəmir. Çar-naçar, könülsüz-könülsüz ayağa qalxdı. Yavaş-yavaş kəndə sarı yeriməyə başladı. Qaranlığın düşəcəyindən qorxub, sürətini artırdı və gedib evlərinə çatdı. Gördü ki, nənəsi gözəl bir süfrə açıb. İştah ona güc gəldi. Əllərini yuyub yeməyə başladı. Nənəsi altdan-altdan ona baxıb, gülümseyirdi...

MÖCÜZƏLİ ARPA

(Tibet nağılı)

Yüz illər bundan qabaq Tibetdə Bulu adlı bir ölkə var idi. Orada yaşayanlar mal və qoyun ətindən başqa yeməli bir şeyin olduğunu bilmirdilər. Bu məmləkətdə öz işinin mahir ustası olan bir dəmirçi yaşayırdı. Onun Açu adlı ağıllı, xeyirxah və cəsur bir oğlu var idi.

Bir dəfə başqa ölkədə yaşayan tacirlər özləri ilə Buluya satmaq üçün xeyli mal gətirmişdilər. Açu onlardan eşitdi ki, arpa adlı qəribə bir bitki var və onun meyvələrinin, toxumlarının rəngi qızıldır. Özü də bu bitki yalnız doxsan doqquz hündür dağın o biri üzündə, doxsan doqquz dərin çayın o biri tayındakı ruhlar ölkəsində bitir.

Açu bu qərara gəldi ki, tacirlərə qoşulub o sehrlı ölkəyə getsin və öz məmləkətlərində əkmək üçün həmin bitkinin toxumundan alıb gətirsin. İyirmi gənc də Açu ilə birlikdə getməyə razı oldu. Dəmirçi onların hər biri üçün bir qılınc düzəldib bağışladı. İgidlər bir-birinə qoşulub yola düşdülər.

Az getdilər, üz getdilər, dərə-təpə, düz getdilər, bir dağı aşanda gördülər ki, qarşıda ondan da əzəmətli bir dağ var, bir çayı keçəndə gördülər ki, qarşıda ondan da dərin bir çay var. İgidlərin bəziləri sıldırımından yığılıb öldülər, bəzilər çayda batdılar, doxsan doqquz dağı aşandan, doxsan doqquz çayı keçəndən sonra Açu gördü ki, bu təhlükəli, çətin yolda salamat qalan təkçə onun özüdür. Doxsan doqquzuncu dağı aşandan sonra oğlan gördü ki, bir ağacın kölgəsində qoca bir qarı cəhrə ilə yun əyirir. Açu qarının yanında atdan düşdü, ədəb-ərkanla salam verib baş əydi və nəzakətlə soruşdu ki, sirli

ruhlar yaşayan ölkəyə necə getmək olar?

Qadın ondan soruşdu ki, sən kimsən və ruhlar yaşayan ölkəyə nə məqsədlə getmək istəyirsən?

Açu kimliyini və həmin ölkəyə nə məqsədlə gedişini söylədi. Oğlanın ədəb-ərkanı qarının xoşuna gəldi. Ona görə dedi:

-Həmin ölkəyə burdan getmək o qədər də çətin deyil. Dağdan enəndə qarşına bir çay çıxacaq. Çay yuxarı qalxanda nəhəng bir şlaləyə rast gələcəksən. Həmin yerdə dayanıb üç dəfə bərkdən dağların ruhunu çağırırsan, o sənənin yanına gələcək.

Açu qarının dediyi yolla getdi, dağdan enib çayın sahilinə gəldi, çay yuxarı gedib nəhəng şlaləni gördü. Üzünü şlaləyə sarı tutub çağırırdı:

-Ey hörmətli ruh, xahiş eləyirəm gözə görün, sənənlə vacib işim var.

Oğlan sözünü bitirən kimi şlalənin suları arasından hündürboylu bir qoca çıxdı. Başı göylərdəki buludlara çatan, saqqalı şlalədən uzun qoca göy gurultusunu xatırladan səslə soruşdu:

-Ey, kimdir mənə çağıran? Bəlkə sənsən, ay cavan? Kimsən, nəçisən, hardan gəlmisən və məndən nə istəyirsən?

Oğlan ədəblə cavab verdi:

-Ey dağların əzəmətli ruhu Juda, mən Bulu ölkəsindən gəlmişəm. Eşitmişəm ki, sizdə gözəl bir bitki var. Xahiş eləyirəm, onun toxumundan bir az mənə ver, aparıb ölkəmizdə əkim.

Əzəmətli ruh istehza ilə gülüb dedi:

-Sən səhv eləyirsən, cavan oğlan, məndə heç bir toxum yoxdu. Arpa toxumu yalnız ilanlar padşahı Kabulenin məmləkətində olur.

Açu kədərləndi. Qocadan soruşdu ki, bəs o ölkəyə necə getmək, nə yolla toxum əldə etmək olar?

Dağların ruhu dedi:

-İlanlar padşahı nəhəng bir dağın mağarasında yaşayır. Bu mağaranın qapısının ağzından padşahın yanına ən sürətli qaçan at belə yeddi gündən tez gedib çata bilməz. Hələ bu harasıdır. Kabule çox simicdir və indiyə qədər heç kəsə birçə dənə olsun toxum verməyib. Kim ilanlar şahının yanına toxum diləyi ilə gedibsə, Kabule onu itə döndərib və sonra yeyib. Özünə yazığın gəlsin, getsən, səni də əvvəlcə itə döndərib, sonra yeyəcək.

-Mən heç nədən qorxmuram, - Açu dedi. Öz yoluma davam etməkdə israrlıyam.

Dağlar ruhunun oğlandan çox xoşu gəldi və o, ilanlar şahının sarayına necə getməyin yolunu göstərdi:

-Kabule toxum verən deyil, onu ancaq hiylə ilə oğurlamaq lazımdır. Payızda çar taxılı kisələrə doldurdub öz iqamətgahına gətirir. Onu yüzdən çox zəhərli, çəvik ilan qoruyur. Yalnız on gündən bir Kabule timsahlar şahına qonaq gedir və tez də geri qayıdır. Bu azacıq fürsətdən istifadə eləyən keşikçilər gözlərinin acısını almaq üçün az da olsa mürgüləmək imkanı qazanırlar. Yalnız həmin vaxt mağaraya girib toxum oğurlamaq mümkündür.

Sonra dağların ruhu dedi ki, mən qocayam, sənə kömək eləmək gücündə deyiləm. Ancaq sənə sehrlı mirvari bağışlayıram. Onu yaxşı qoru, köməyin olar. Lazım gəlsə onu ağzına alıb gizləyərsən. Əgər ilanlar padşahı səni itə döndərə bilsə belə, qoxma. Çalış elə bir qız tapasan ki, it görkəmində belə səni sevsə bilsin. Əgər belə olsa, evə qayıdanda yenidən insana çevriləcəksən. Hə, yolçu yolunda gərək! Sənə uğurlar diləyirəm.

Açu ata minib yoluna davam elədi... İlanlar məmləkətinə gəlib çatanda oğlan yeməklə dolu kisəni götürüb atdan düşdü, sonra cilovunu açıb onu otlığa buraxdı. Kisəni belinə atıb ilanlar şahı Kabule yaşayan dağa dırmandı. Mağara ilə üz-büz münasib bir yer tapıb uzandı və müşahidə eləməyə başladı. Onu mürgü tutdu.

Nəhayət, bir gün vahiməli Kabule mağaradan öz başının dəstəsi ilə birlikdə çıxanda Açu zıncırov səsinə mürgüdən ayıldı və başa düşdü ki, onlar Timsahlar məmləkətinə qonaq gedirlər.

Fürsətdən istifadə eləyən oğlan tez mağaraya yaxınlaşdı və qapının ağzında mürgüləyən keşikçiləri gördü. İçəri girmək istəyəndə yenə zıncırov səsi eşitdi və anladı ki, Kabule geri qayıdır. Keşikçilər vahimə ilə mürgüdən oyandılar, Açu otların arasına uzanıb gizləndi. Mağaraya necə girəcəyi haqqında xeyli düşündü. Nəhayət, bir ağaca uzun kəndir bağlayıb onun ucundan tutdu və təkən verib ayağını yerdən üzdü. Kəndir düz mağaranın girəcəyinə çatanda oğlan əlini buraxıb yerə düşdü. Ehtiyatla mürgülü keşikçilərin yanından keçdi. İçəri çox qaranlıq idi. Oğlan divarlardan tuta-tuta irəlilədi. Nəhayət oğlan ona lazım olan yerə gəlib çatdı. Böyük taxt-tacın üstündə yanan məşəl hər yanı işıqlandırır. Keşikçilər taxilla dolu kisənin yanında mürgüləyirdilər. Oğlan cəld kisədən istədiyi qədər toxum götürüb mağaranın çıxışına sarı qaçdı. Elə bu zaman yuxudan ayılan keşikçilər oğlanın yolunu kəsməyə çalışdılar. Səsə o biri keşikçilər də oyandılar. Oğlan qılıncını işə salıb üstünə arı kimi doluşan qoruqçulardan xilas ola bildi. Ancaq mağaradan çıxanda qonaqlıqdan qayıdan ilanlar padşahı ilə üz-üzə gəldi. Kabule kinayə ilə güləndə elə bil ildırım şaqıldadı. Açu cəld qoca Juldanın ona verdiyi mirvarini ağzına alıb dərənin bu tayından o biri tayına tullandı. Kabule bunu görüb güldü. İldırım şaqıldadı, göy guruldadı və oğlan sarı bir itə çevrildi. Ancaq oğlan qocanın sözünü xatırladı və heç nə olmayıb kimi qaçmağa başladı.

İtə çevrilən oğlan qaçdı, qaçdı, qaçdı, axır ki, öz ölkələri ilə qonşu olan Ludca məmləkətinə çatdı. Açu eşitdi ki, bu ölkənin knyazı Kenpan adlı bir insandır və onun üç gözəl qızı var. Eman adlı kiçik qız o birilərdən həm gözəl, həm də ağıllıdır. O, bütün kasıblara kömək eləyir.

İt cildində olan oğlan qocanın dediyi sözləri yadına salıb düşündü ki, ona yalnız bu qız kömək eləyə bilər. Elə buna görə də bir neçə gün knyazlığın dövrəsində sülənməkdən əl çəkmədi. Nəhayət, bir gün Emanın saraydan çıxıb çəmənliyə getdiyini, çiçək dərdiyini gördü. Açu cəld qızın yanına qaçdı, hüddü, quyruğunu buladı. Bu sarı it qızın çox xoşuna gəldi. Əyilib onun başını

sığalladı. İt işarə ilə boynundan asılan kisəni qıza göstərdi.

Eman kisəni itin boynundan açdı, onun içindəki qızılı rəngli toxumları görüb fikrə getdi. İtin atılıb düşməsindən, işarələrindən başa düşdü ki, bu hansı faydalı bitkininsə toxumudu. Onlar birlikdə yeri şumlayıb həmin toxumların bir qismini ora səpdilər. Sonra qız iti də özüylə götürüb saraya getdi. Qız iti, it qızı sevdi... Onlar xeyli belə yaşadılar. Nəhayət, payız gəldi... Səpilən dəndən gözəl bir taxıl zəmisini əmələ gəlmişdi.

Həmin zəminin ətrafında insanlar şənlik eləyirdilər. Elin adətinə görə mərasimin sonuncu günü çarın qızları rəqs etməli, əllərindəki meyvəni seçib-bəyəndikləri cavana verməli idilər. Böyük qızlar belə də etdilər, əllərindəki meyvəni sevib-seçdikləri məşhur adamların oğlanlarına verdilər. Kiçik qız Eman isə nə qədər rəqs edə-edə dövrə vursa da meyvə əlində qalmışdı. Dördüncü dövredə qızın gözləri öz sevimli sarı itinə sataşdı. İstər-istəməz ona yanaşdı. Əlindəki meyvə yerə düşüb düz itin qabağına getdi.

Həm təəccübləndi. Qız itimi özünə sevgili seçdi? Qızın bacıları da, digər qonaqlar da şaqqanaq çəkib güldülər. Kral Tenpan əsəbiləşdi və hirsli səslə qızına dedi:

-Madam ki, sən bu iti seçdin, götür onu da cəhənnəm ol mənim məmləkətimdən. Bir daha göz-
lərim səni görməsin.

Qız iti də götürüb arpa zəmisinin yanına getdi. Yerə uzanıb ağlamağa başlayanda birdən möcüzə oldu, it insan diliylə danışdı qıza dedi ki, ağlama... Qız təəccübləndi. İt cildinə girmiş oğlan başına gələnləri qıza danışdı və dedi ki, hər hansı bir qız məni sidq ürəklə sevsə, mən yenə də insana çevriləcəm.

Qız dedi:

-Mən səni sevirəm.

Oğlan cavab verdi:

-Əgər belədirsə, zəmini biç və toxumluq götür, yol boyu arpa səpə-səpə bizim ölkəyə gedək. Əgər bizim zəhmətimiz insanları sevdirsə, tezliklə biz də sevinəcəyik.

Oğlan yaşayan şəhərə çatanda it qıza dedi ki, get bazara mənim atam dəmirçini soruş.

Qız belə də etdi. Bu zaman sevimli iti qaça-qaça onlara sarı gəldi və birdən möcüzə oldu. İt əvvəlcə buluda çevrildi, sonra buludların arasından gözəl bir oğlan çıxdı. Bu Açu idi. Atası və anası oğlanlarının boynuna sarılıb ağladılar. Sonra oğlan kənardə duran Emanın yanına getdi. Onun əlindən tutub valideynlərinin yanına gətirdi:

-Bax, bu qızın təmiz sevgisi mənim yenidən insan cildinə qayıtmağıma səbəb oldu...

Dəmirçinin evində gözəl bir toy oldu. Səsi bütün Tibetə yayıldı. Elə o vaxtdan Tibetdə arpa əkilər beçərməyə başladılar.

ƏLCƏK

(Ukrayna nağılı)

Qoca kişi meşə ilə gedir, iti isə onun dalınca qaçırdı. Qoca getdi, getdi, necə oldusa, əlcəyinin bir tayı yerə düşdü. Bundan xəbər tutmayan kişi yoluna davam elədi.

Yerə əlcəyinin düşdüyünü gören siçan əlcəyi görüb sevindi:

-Oy, nə yaxşı oldu, soyuqdan tir-tir əsirəm. İndən belə bu əlcəyinin içinə girib rahatca yaşayaram.

Siçan əlcəyinin içinə təzəcə girib yerini pahaatlamışdı ki, tullana-tullana bir qurbağa gəldi və soruşdu:

-Ey, bu əlcəyinin içində kim var?

-Mən, siçan, çətin qapıları açan! Bəs sən kimsən?

-Mən tullanmaq ustası qurqur qurbağayam. Məni də əlcəyinin içinə burax.

-Yaxşı gəl, onsuz da tək darıxıram.

İndi onlar iki oldular. Elə bu vaxt bir dovşan tullana-tullana əlcəyinin yanına gəldi və soruşdu:

-Ey, bu əlcəyinin içində kim var?

-Siçan, çətin qapıları açan və qurqur qurbağa.

-Mənsə quyruğu gödək dovşan bəyəm. Məni də yanınıza buraxın.

-Gəl.

Onlar üç oldular. Az keçmədi ki, bir tülkü gəldi və soruşdu:

-Ey, bu əlcəyinin içində kim var?

-Biz. Siçan, qurbağa, dovşan. Bəs sən kimsən?

-Mən də tülkü tülkü, tünbəki...

Mənə də içəri buraxarsınız mı?

-Buyur keç.

Onlar dörd oldular.

Bir canavar ulaya-ulaya gəldi:

-Ey kim var bu əlcəyinin içində?

-Biz: siçan, qurbağa, dovşan, tülkü...

Bəs sən kimsən?

-UUU... Mən də gözləri yanar, boz canavar. Məni də yanınıza buraxın.

-Yaxşı gəl.

İndi onlar beş nəfər oldular. Hardansa bir qaban gəldi... Xırıltılı səslə soruşdu:

-Ey, burda kim var?

-Biz. Siçan, qurbağa, dovşan, tülkü, canavar...

-Məni də yanınıza buraxarsınız mı?

-Neyləmək olar, çöldə qalası deyilsən ki?! Keç içəri.

Qaban çətinliklə içəri girdi. İndi onlar altı nəfər oldular. Tərpənmək mümkün deyildi. Elə bu zaman bir ayı gəldi. O, donquldana-donquldana soruşdu:

-Ey, burda kim var?

-Biz. Siçan, qurbağa, dovşan, tülkü, canavar, qaban...

-Oy, siz nə çoxsunuz. Bir əlcəyə necə yerləşmişiniz? Məni də yanınıza buraxarsınız mı?

-Özün görürsən ki, yerimiz necə darısqaldı. Səni necə içəri buraxaq?!

-Birtəhər yerləşərik.

-Yaxşı, gör girə bilirsənmi? Ancaq bir az ehtiyatlı ol!

Ayı da birtəhər özünü içəri soxdu. Əlcək az qalırdı ki, partlasın.

Elə bu zaman əlləri üşüyən qoca əlcəklərini əlinə taxmaq istədi. Gördü ki, əlcəyinin bir tayı yoxdu. O, geri qayıdıb əlcəyini axtarmağa başladı. İti ondan qabaqda qaçırdı.

Birdən it gördü ki, əlcək yerdədir, ancaq o qədər dartılıb ki, az qalır dağılsın. O, qorxudan vahiməli səslə hürməyə başladı.

-Ham-ham! Ham-ham-ham!

Əlcəyinin içindəkilər bərk qorxdular. Onlar bir-bir çıxıb meşəyə sarı qaçmağa başladılar.

Qoca kişi gəlib əlcəyini götürdü və onu əlinə taxdı. Əlcəyinin içi elə isti idi ki...

MÜNDƏRİCAT

GÜNƏŞİN QONAQLARI	4-6
İTLƏ PİŞİK NİYƏ DÜŞMƏN OLDULAR	7-9
TÜLKÜ, XORUZ VƏ TETRA QUŞU.....	10
SİÇAN VƏ SƏRÇƏ.....	11
TƏNBƏL QIZCIĞAZ.....	12-13
MÖCÜZƏLİ ARPA.....	14-17
ƏLCƏK	18-19

